

# Andrzej Orczykowski

---

## Problemy migracji w Kodeksie Jana Pawła II

---

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 39/1-2, 157-172

---

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ANDRZEJ ORCZYKOWSKI, SChr

## PROBLEMY MIGRACJI W KODEKSIE JANA PAWŁA II

**Treść:** Wstęp. –I. Obecność zjawiska migracji w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. 1. Pojęcie ogólne migracji. 2. Sytuacja wiernych migrantów. 3. Migrowanie duchownych. –II. Rozwiązywanie problemów wynikających z migracji. 1. Odnowa zasad duszpasterstwa migrantów. 2. Organizacja duszpasterstwa migrantów. –Zakończenie.

### Wstęp

Ruchliwość ludzka jest bardzo ważnym zjawiskiem dla współczesnego świata i ma znaczący wpływ na życie poszczególnych osób jak i całych społeczeństw.

Kościół troszcząc się o przekazanie orędzia zbawienia wszystkim ludziom zajmuje się również sytuacjami wynikającymi ze zjawiska migracji. Pastoralne ujęcie rzeczywistości migracyjnej prowadzi do ustalenia treści prawa dotyczącego tego zjawiska oraz doboru najbardziej odpowiedniej jego formy. W ten sposób Prawodawca kościelny wychodzi naprzeciw potrzebom ludzi żyjących w społeczności, które ujawnia rozum, a jednocześnie realizuje dobro wspólne rozpoznane w świetle wiary<sup>1</sup>. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku podejmując rozwiązywanie problemów migracji kontynuuje tradycję kanoniczno – prawną mającą bogatą historię zarówno w działalności pastoralnej jak i prawodawczej Kościoła, bowiem te dwie dziedziny się przenikają i uzupełniają. Obejmuje ona zarówno prawodawstwo powszechne<sup>2</sup> jak i specjalne<sup>3</sup> odnoszące się do migrantów.

<sup>1</sup> R. Sobanski, *Duch i funkcja prawa kościelnego*, Prawo Kanoniczne 27 (1984) nr 1–2, s. 34.

<sup>2</sup> Np.: Sobór Laterański IV (1215) w kanonie 9 polecił organizowanie odrębnego duszpasterstwa dla wiernych innego obrządku, narodowości i języka, co w zbiorze dekretów umieścił Grzegorz IX (1234), a Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. w kan. 216 § 4 zezwalał zakładać parafie personalne dla mniejszości etnicznych.

<sup>3</sup> G. Tassello, L. Favero, *Chiesa e mobilità umana. Documenti della Santa Sede dal 1883 al 1983*, Roma 1985. Zawiera 326 dokumentów Stolicy Apostolskiej dotyczących migracji, a wśród nich szczególne znaczenie mają: Pius XII, Konstytucja apostolska *Exul Familia* z 1 VIII 1952 r., AAS 44: 1952, s. 649–704; Paweł VI, Motu proprio *Ecclesiae Sanctae* z 6 VIII 1966 r., AAS 58: 1966, s. 757–787; Paweł VI, Motu proprio *Pastoralis migratorum cura* z 15 VIII 1969 r., AAS 61: 1969, s. 601–607; Kongregacja do Spraw Biskupów, Instrukcja *De pastoralis migratorum cura* z 22 VIII 1969, AAS 61: 1969, s. 614–643; Papieska Komisja dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów, Instrukcja *De cleri transitu ab una aliam dioecesim* z 29 VI 1974,

Nowy Kodeks opiera się na wspomnianych źródłach prawa i zgodnie z kan. 6 § 1–2 znosi Kodeks z 1917 r., a także inne ustawy o ile są sprzeczne z jego postanowieniami. Oznacza to, że przepisy prawa specjalnego obowiązują nadal o ile nie są sprzeczne z nowym prawem. Kodeks Jana Pawła zaczerpnął również szereg idei nauki Soboru Watykańskiego II<sup>4</sup> uzasadniających specjalną opiekę Kościoła nad migrantami.

## I. Obecność zjawiska migracji w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II

Soborowa eklezjologia ukazująca Kościół jako Lud Boży pielgrzymujący na ziemi, przebywający na tułaczce i zdążający do ojczyzny niebieskiej<sup>5</sup> przyczyniła się do wzrostu wrażliwości na problemy migracji. W Kodeksie obecnym jest zjawisko migracji, zaś jego postanowienia podejmują problemy wynikające z faktu migrowania wiernych, jak również zawierają zasady migrowania duchownych.

### 1. Pojęcie ogólne migracji

Ustawodawstwo stanowi odbicie życia, wyrasta z życia i chce je kształtować. Tak i Kodeks odzwierciedla aktualny stan i świadomość Kościoła<sup>6</sup> dotyczący migracji kiedy mówi o: *podróżnych* (kan. 13 § 2, kan. 91, kan. 100, kan. 136, kan. 1196 p. 1), *odbywających podróż morską* (kan. 568, kan. 566 § 2), *przybyszach* (kan. 100), *osobach przybywających z terenów misyjnych dla podjęcia pracy lub studiów* (kan. 792), *przebywających w parafii* (kan. 528 § 1), *tułaczach* (kan. 13 § 2, kan. 100, kan. 101 § 2, kan. 107 § 2, kan. 265, kan. 1071 § 1 p. 1, kan. 1115, kan. 1409 § 1), *przesiedleńcach* (kan. 271 § 1–3, kan. 272), *wygnañcach* (kan. 412, kan. 529 § 1, kan. 539, kan. 568), *zesańcach* (kan. 539), *podróżujących statkami* (kan. 566 § 1, kan. 568), *emigrantach* (kan. 568), *uchodźcach* (kan. 568), *koczownikach* (kan. 568), *robotnikach i studentach zagranicznych* (kan. 792), *pielgrzymach* (kan. 1233), a także *zamieszkałych na tym samym terytorium wiernych odrębnego języka, narodowości lub obrządku* (kan. 383 § 2, kan. 479 § 2, kan. 518). Tak wyrażone w Kodeksie zjawisko migracji „wzbogacają” dyspozycje Prawodawcy dotyczące pośrednio duszpasterstwa wiernych odrębnego języka (kan. 249, kan. 257 § 2, kan. 825 § 1, kan. 826 § 2, kan. 928, kan. 1471) oraz regulujące przynależność do obrządku

tekst łaciński, w: *On The Move 4: 1974 nr 2*, s. 9–12; Papieska Komisja dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów, Dekret *Pro materna* z 19 III 1982 r., AAS 74: 1982, s. 742–745.

<sup>4</sup> Zob. np.: Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, nr 18; por. kan. 568.

<sup>5</sup> Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 9.

<sup>6</sup> R. S o b a ń s k i, *Eklezjologia nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Prawo Kanoniczne 28 (1985) nr 1–2, s. 30.

(kan. 111 § 1–2, kan. 112 § 1–2, kan. 214, kan. 372 § 2, kan. 383 § 2, kan. 450 § 1, kan. 476, kan. 479 § 2, kan. 846 § 2, kan. 923, kan. 991, 1015 § 2, kan. 1021, kan. 1109, kan. 1127 § 1, kan. 1248 § 1). Możemy stwierdzić, że Kodeks ma na uwadze również migrantów, gdy mówi o specyficznych grupach osób oraz zespołach lub wspólnotach wiernych (kan. 476, kan. 479 § 2, kan. 516 § 2, kan. 545 § 2, kan. 560).

Zauważamy więc, że migranci i ich problemy są obecni w Kodeksie Jana Pawła. Zaś na określenie ludzkiej egzystencji „bycia w drodze” Kodeks używa różnych terminów i poza trzema pojęciami: *przybysz*, *podróżny*, *tułacz* sprecyzowanymi w kan. 100, pozostałe użyte są w znaczeniu pastoralnym lub potocznym. W znaczeniu prawnym: *przybyszem* (*advena*) Kodeks nazywa osobę znajdującą się w miejscu, w którym ma ona zamieszkanie tymczasowe; *podróżnym* (*peregrinus*) nazwana jest osoba jeśli znajduje się poza miejscem stałego lub tymczasowego zamieszkania, które nadal zatrzymuje; *tułaczem* (*vagus*) nazywa osobę, jeżeli nigdzie nie ma ani stałego, ani tymczasowego zamieszkania (kan. 100). Stałe lub tymczasowe zamieszkanie traci się przez odejście z danego miejsca połączone z zamiarem niepowrótania (kan. 106). Małoletni tracą zamieszkanie stałe lub tymczasowe przez utratę zamieszkania przez tego, którego władzy podlegają, natomiast po wyjściu z dzieciństwa mogą nabyć własne tymczasowe zamieszkanie, a uzyskawszy usamodzielnienie zgodnie z przepisami prawa cywilnego także własne stałe zamieszkanie (kan. 105 § 1). Miejscem pochodzenia dziecka tułacza jest miejsce urodzenia, zaś dziecka porzuconego miejsce, w którym zostało znalezione (kan. 101 § 2). Osoby, które zgodnie z prawem z innego powodu niż małoletniość zostały oddane zgodnie z prawem pod czyjąś opiekę lub kuratelę posiadają stałe albo tymczasowe zamieszkanie opiekuna lub kuratora (kan. 105 § 2). Członkowie instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego nabywają stałe zamieszkanie w miejscu, gdzie jest położony dom, do którego należą, natomiast tymczasowe zamieszkanie w domu, w którym przebywają, które albo jest połączone z zamiarem pozostania tam przynajmniej przez trzy miesiące, jeśli nic stamtąd nie odwoła, albo przedłużyło się rzeczywiście do trzech miesięcy (kan. 103, kan. 102 § 2).

W ten sposób nowe prawo podkreśla różnorodność sytuacji ludzi wędrujących, wśród których główne miejsce zajmują migranci. Z dokumentów prawa specjalnego wynika, że pojęcie *migrant* ma charakter nadrzędny i obejmuje wszystkie wymienione w Kodeksie kategorie „ludzi w drodze”.

## 2. Sytuacja wiernych migrantów

Kodeksowe wzmianki o migrantach świadczą, że Prawodawca świadomie wskazuje na ich obecność w Kościele i w poszczególnych wspólnotach kościelnych oraz na ich pełnoprawną pozycję jako wiernych. Wiernymi

– według kan. 204<sup>7</sup> – są również migranci, którzy przez chrzest wszczępieni w Chrystusa razem z innymi wiernymi stanowią Lud Boży i z tej racji uczestniczą na swój sposób w proroczym, kapłańskim i królewskim posłanictwie Chrystusa. Przez chrzest migranci zgodnie z własną pozycją są powołani do wypełniania misji, jaką Bóg powierzył pełnić Kościołowi w świecie, a pozostając w pełnej jego wspólnotcie są całkowicie zrównani co do godności i działania z wszystkimi innymi wiernymi (kan. 208), gdyż w Kościele nie ma nierówności ze względu na rasę, przynależność narodową czy stan społeczny. Migranci przez fakt przynależności do Kościoła powszechnego nie są nigdzie obcymi, ale wszędzie gdzie aktualnie przebywają, są jak u siebie.

Gwarantem tej równości jest umieszczony w Kodeksie (kan. 208–231) katalog obowiązków i praw wiernych w Kościele. Fundamentalnym obowiązkiem wszystkich wiernych, a więc zarówno świeckich jak i duchownych mającym szczególną wymowę w stosunku do migrantów jest polecenie, aby w swym życiu i postępowaniu zachowali zawsze wspólnotę z Kościołem (kan. 209 § 1), wypełniając pilnie obowiązki, którymi są zobowiązani wobec Kościoła powszechnego, jak i partykularnego, do którego należą (kan. 209 § 2).

Kanonistyka prawa podstawowe wiernych dzieli na cztery grupy: „prawo do wyznawania wiary, do wykonywania powszechnego kapłaństwa, do udziału w budowaniu kościelnego życia wspólnotowego, do posługi ze strony osób sprawujących urzędy kościelne”<sup>8</sup>. Przyjrzyjmy się w jaki sposób rozstrzygnięcia Kodeksu Jana Pawła zapewniają migrantom prawa i jednocześnie wyznaczają ich obowiązki, gdyż każde realizowanie praw równocześnie nakłada obowiązki<sup>9</sup>.

Migrantom na równi z innymi wiernymi przysługują następujące prawa: do aktywnego uczestnictwa w życiu Kościoła powszechnego i lokalnego (kan. 208, kan. 209); do czynnej współpracy w dziele ewangelizacji (kan. 211, kan. 225); do przedstawiania pasterzom Kościoła swoich potrzeb, życzeń i opinii (kan. 212); do opieki duchowej (kan. 213), w której powinna być uwzględniona etniczno–kulturowa specyfika poszczególnej grupy migrantów. Kan. 214 wzmacnia prawo do opieki duchowej mówiąc o prawie wiernych do własnej liturgii obrządkowej, do „podążania własną drogą życia duchowego” zgodnie z kulturą i tradycjami poszczególnego narodu (por. kan. 248).

Kodeks uznaje prawo rodziców oraz tych, którzy ich zastępują do wychowania potomstwa. Rodzina wypełniając obowiązki wychowawcze potrzebuje jednak pomocy ze strony całej społeczności, stąd mocno podkreś-

<sup>7</sup> Por. kan. 96, kan. 849.

<sup>8</sup> R. S o b a Ń s k i, *Kościół jako podmiot prawa*, Warszawa 1983, s. 121.

<sup>9</sup> Tamże.

lone zostało prawo rodziców do otrzymywania od państwa pomocy potrzebnej do katolickiego wychowania dzieci (kan. 793 § 2), zapewniające swobodę doboru takich środków i instytucji, przy pomocy których, uwzględniając miejscowe warunki, mogliby lepiej spełnić ten obowiązek (kan. 793 § 1). Wśród środków wychowania ważne miejsce zajmują szkoły, które są dla rodziców główną pomocą w wypełnianiu obowiązku wychowania (kan. 796 § 1). Rodzice mogą oczekiwać również pomocy ze strony Kościoła, zaś w szczególności sposób od biskupów, duszpasterzy, instytutów zakonnych, organizacji katolickich i całego katolickiego laikatu (kan. 794 § 2, kan. 799, kan. 801, kan. 802 § 1–2, kan. 806 § 1). Bardzo szeroko zakreślone są granice pomocy rodzicom w wychowaniu dzieci i młodzieży, począwszy od wychowania katechetycznego dostosowanego do charakteru, możliwości, wieku oraz warunków życia wiernych, tak by mogli głębiej poznać naukę katolicką i według niej układać swoje życie (kan. 779), aż do zakładania i kierowania uniwersytetami katolickimi, które mają się przyczyniać do pogłębiania kultury ludzi i pełniejszego rozwoju osoby ludzkiej, a także wypełniania posługi nauczania w Kościele (kan. 807). Rozstrzgnięcia Kodeksu są włączeniem się do dyskusji nad problemami oświaty migrantów koncentrującej się przede wszystkim nad przystosowaniem szkolnictwa miejscowego do potrzeb dzieci i młodzieży migrantów oraz nad ożywieniem odrębnego szkolnictwa etnicznego uzupełniającego to pierwsze<sup>10</sup>.

Kodeks gwarantuje migrantom prawo do swobodnego zakładania stowarzyszeń i kierowania nimi, a także odbywania zgromadzeń (kan. 215). Migranci mogą również aktywnie uczestniczyć w życiu różnego rodzaju struktur kościelnych, jak na przykład rada duszpasterska (kan. 216).

### 3. Migrowanie duchownych.

Kodeks wyraźnie stwierdza, że każdy duchowny powinien być inkardynowany do jakiegoś Kościoła partykularnego albo do prałatury personalnej, albo do jakiegoś instytutu życia konsekrowanego lub do jakiegoś stowarzyszenia, które posiada tę zdolność, tak że nie może być duchownych nikomu nie podlegających czyli *tulaczy* (kan. 265). Prawodawca jednak uznaje prawo duchownych do migrowania. Biskup diecezjalny – poza wypadkiem prawdziwej konieczności własnego Kościoła partykularnego – nie powinien odmawiać zezwolenia na przesiedlenie się duchownym, o których wie, że są gotowi i uzna ich za odpowiednich, aby udać się do krajów odczuwających brak duchowieństwa dla wypełnienia tam świętego posługiwania. Tenże biskup powinien zadbać o ustalenie praw i obowiązków tych duchownych podpisując specjalną umowę z biskupem diecezjalnym

---

<sup>10</sup> J. Hendriks, *Migrazione e scuole cattoliche*, w: *Migrazioni e diritto ecclesiale. La pastorale della mobilità umana nel nuovo Codice di diritto canonico*, Padova 1992, ss. 169–176.

miejsca, do którego zamierzają się udać (kan. 271 § 1)<sup>11</sup>. Zatem głównym motywem ruchu migracyjnego duchownych – według Kodeksu Jana Pawła – jest wola pełnienia świętej posługi w Kościele partykularnym odczuwającym brak kapłanów. Takie przesiedlenie się duchownych, nie oznacza nowej inkardynacji, ale opuszczenie swojej diecezji na określony czas – nawet wielokrotnie przedłużany – tak jednak, aby pozostali inkardynowani do własnego Kościoła partykularnego, a po powrocie cieszyli się wszystkimi uprawnieniami, jakie by mieli, gdyby w nim wykonywali świętą posługę (kan. 271 § 2)<sup>12</sup>. Podstawą podjęcia służby w innym Kościele partykularnym jest umowa zawarta między biskupami a quo i ad quem, która powinna określać m. in. : czas i miejsce wykonywania posługi, obowiązki spoczywające na duchownym, miejsce zamieszkania, wysokość wynagrodzenia i kto je przekazuje, uprawnienia socjalne i możliwość odwiezienia ojczyzny. Umowa może być zamieniona tylko za zgodą osób zainteresowanych. Po wygaśnięciu umowy, jeśli nie została odnowiona duchowny ma obowiązek powrócić do własnej diecezji<sup>13</sup>. Duchowny, który prawnie przeszedł do innego Kościoła partykularnego, pozostając inkardynowanym do własnego Kościoła, może być dla słusznej przyczyny odwołany przez własnego biskupa diecezjalnego, byleby zostały zachowane warunki umowy z biskupem, w którego diecezji pracował oraz zasady naturalnej słuszności. Również biskup diecezji miejsca pracy – zachowując wymienione wyżej warunki – dla słusznej przyczyny może odmówić zezwolenia na dalszy pobyt na danym terytorium (kan. 271 § 3). Duchowny, który przesiedlił się zgodnie z przepisami prawa z własnego Kościoła partykularnego do innego, po upływie pięciu lat na mocy samego praw zostaje inkardynowany do tego Kościoła partykularnego, jeśli wyrazi taką wolę na piśmie, zarówno biskupowi diecezjalnemu na terenie, którego przebywa, jak i własnemu biskupowi diecezjalnemu i żaden z nich nie wyraził na piśmie sprzeciwu w ciągu czterech miesięcy od otrzymania pisma (kan. 268 § 1). Zezwolenia na przejście do innej diecezji nie może udzielić administrator diecezjalny, chyba że po roku wakansu stolicy biskupiej i za zgodą kolegium konsultorów (kan. 272). Wikariusz generalny, a także wikariusz biskupi mogą udzielić takiego zezwolenia tylko wtedy, jeżeli zostali specjalnie upoważnieni do tego przez biskupa diecezjalnego. W sytuacji nadzwyczajnej, mianowicie gdy biskup własny danego kapłana jest z jakichś względów przeszkodzony (*impeditus*), czyli gdy jest obiektywnie utrudniony kontakt między danym kapłanem a jego biskupem prośbę o wymagane pozwolenie należy kierować do

<sup>11</sup> Por. Paweł VI. *Motu proprio Ecclesiae Sanctae*, (odtąd: *Ecclesiae Sanctae*), AAS 58: 1966, s. 757-787 I, nr 3 §2.

<sup>12</sup> Por. *Ecclesiae Sanctae*, I, nr 3 §3.

<sup>13</sup> T. Pawluk, *Prawo Kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. II, Olsztyń 1986, s. 82.

Papieskiej Komisji dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów<sup>14</sup>, która doraźnie zajmuje miejsce ordynariusza danego kapłana<sup>15</sup>.

Kodeks Jana Pawła przewiduje również zaistnienie sytuacji wygnania biskupa diecezjalnego, co może wiązać się z przeszkodą w działaniu stolicy biskupiej, jeśli jest pozbawiony możliwości wypełniać pasterskiej posługi w diecezji, nie mogąc nawet listownie porozumiewać się z diecezjanami (kan. 412). Zesłania czy wygnania może doświadczyć również proboszcz, co staje się jedną z przyczyn wakatu parafii (kan. 539).

Istnieje również sytuacja migrowania z racji pełnienia posługi, kiedy duchowny zostaje mianowany kapelanem dla tych, „którzy ze względu na warunki życia nie mogą korzystać ze zwyczajnej posługi proboszczów, a więc dla emigrantów, wygnańców, uchodźców, koczowników, odbywających podróż morską” (kan. 568). Te szczególne sytuacje migrowania duchownych zostaną omówione w temacie kapelan migrantów.

Mając na uwadze kan. 1421 § 1–2<sup>16</sup> stwierdzamy, że przede wszystkim duchownych może dotyczyć sytuacji usunięcia siłą sędzia ze swego terytorium lub istnienie przeszkody w wykonywaniu tam jurysdykcji, kiedy Kodeks pozwala sędziemu – migrantowi poza własnym terytorium wykonywać swoją jurysdykcję i wydawać wyrok, po zawiadomieniu jednak o tym biskupa diecezjalnego (kan. 1469 § 1). Pomimo zasady, że środki dowodowe, które znajdują się lub mogą być zebrane na obcym terytorium, są pozyskiwane za pośrednictwem sądu tegoż terytorium (kan. 1418), jednak sędzia, celem zebrania dowodów, może udać się nawet poza własne terytorium z powodu słusznej przyczyny i po wysłuchaniu stron, jednak za zgodą biskupa diecezjalnego miejsca, do którego się udaje i do siedziby przez niego wyznaczonej (kan. 1469 § 2).

## II. Rozwiązywanie problemów wynikających z migracji

Zauważano, że złożonych problemów ludzi wędrujących nie można rozwiązać w ramach zwyczajnych struktur duszpasterskich, stąd pojawiały się nowe formy duszpasterstwa szczególnego. W ciągu wieków Kościół w miarę rozwoju zjawiska ludzkiej ruchliwości zauważając jego blaski i cienie

<sup>14</sup> Od 1988 roku Papieska Rada Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych.

<sup>15</sup> Papieska Komisja dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów, *O przechodzeniu duchownych z jednej diecezji do innej według Soboru Watykańskiego II*, oryginalny tekst łaciński, *On The Move* 4 (1974) nr 2, s. 9–12, tłum. J. B a k a l a r z, *Studia Polonijne*, t. 8, Lublin 1984, s. 17–19.

<sup>16</sup> Kan. 1421 – § 1. „W diecezji biskup powinien ustanowić sędziów diecezjalnych, którymi powinni być duchowni.”; kan. 1421 – § 2. „Konferencja Episkopatu może zezwolić, by sędziami mogli być ustanowieni także świeccy, spośród których w razie konieczności jeden mógłby być powołany celem stworzenia kolegium”.



widzi wezwanie do realizacji siebie i własnego powołania wśród ruchliwego świata<sup>17</sup>.

Kodeks Jana Pawła II ma charakter wybitnie duszpasterski, a w jego postanowieniach chodzi o to aby rodził taki porządek społeczności kościelnej, który – przyznając główne miejsce miłości, łasce i charyzmatom – jednocześnie ułatwiałby ich uporządkowany postęp w życiu czy to społeczności kościelnej, czy to poszczególnych ludzi, którzy do niej należą<sup>18</sup>. Przyjrzyjmy się zatem w jaki sposób Kodeks dostosował zasady duszpasterstwa migrantów do obecnych warunków.

### 1. Odnowa zasad duszpasterstwa migrantów.

Zjawisko migracji i związana z nim „nieuchwytność ludzi” zmusza do duszpasterskiej adaptacji Kościoła, który aby towarzyszyć swoim wiernym podejmuje coraz to nowe formy duszpasterstwa, co powoduje rozwój prawodawstwa, którego zadaniem jest zbawienie dusz migrantów. Prawodawca kościelny przewiduje sytuacje jakie mogą się zdarzyć i ustala jak wtedy należy postępować w określonych sytuacjach osób tworzących jakiś układ społeczny, a wskazanych generalnie<sup>19</sup>. Zatem istotne jest Kodeksowe stwierdzenie wypływające z ducha Vaticanum II, że migranci powinni być otoczeni szczególną opieką duszpasterską. Troskę o migrantów bierze na siebie Pasterz Kościoła Powszechnego, o czym świadczą między innymi poszczególne rozstrzygnięcia nowego Kodeksu, który odpowiedzialnymi na miarę własnych kompetencji czyni : biskupów diecezjalnych poszczególnych Kościołów partykularnych (kan. 383 § 1–2, kan. 771 § 1), w określonych sytuacjach konferencje biskupów (kan. 792), proboszczów miejsca (kan. 529, kan. 771 § 1), innych duszpasterzy (kan. 771 § 1), kapelanów migrantów (kan. 568).

W celu rozwiązania problemów związanych z duszpasterstwem migrantów Kodeks w pewnym stopniu zrewidował zasady terytorialnej i personalnej organizacji kościelnej. Zasada terytorialności została uelastyczniona, aby lepiej mogła służyć „ludziom w drodze”. Mając na uwadze potrzeby migrantów Kodeks poleca miejscowemu duszpasterzowi otoczyć opieką „wszystkich wiernych powierzonych jego pieczy, bez względu na ich wiek, pozycję czy narodowość, zarówno stałych mieszkańców jak i tych, którzy czasowo przebywają na jego terytorium” (kan. 383 § 1, por. kan. 518), dotyczy to również imigrantów innych wyznań chrześcijańskich, a nawet innych religii (kan. 383 § 2–4).

<sup>17</sup> J. B a k a l a r z, *Kościół wobec ludzi wędrujących*, Collectanea Theologica 50 (1980) fasc. I, s. 178.

<sup>18</sup> Jan Paweł II. Konstytucja Apostolska *Sacrae disciplinae leges*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984, s. 12–13.

<sup>19</sup> R. S o b a ń s k i, *Teoria Prawa Kościelnego*, Warszawa 1992, s. 103.

Chcąc uniknięcia ograniczenia działalności lokalnych wspólnot Prawodawca dopuszcza większą swobodę realizacji władzy wykonawczej poza własnym terytorium. I jeśli inaczej nie wynika z natury rzeczy lub z przepisu prawa, władzę wykonawczą może ktoś wykonywać nawet przebywając poza terytorium w stosunku do podwładnych także nieobecnych na terytorium; w stosunku do podróźnych aktualnie przebywających na terytorium, jeśli chodzi o udzielenie tego co korzystne albo wykonanie tego co nakazane prawem powszechnym lub partykularnym którym są związani na mocy kan. 13 § 2, n. 2 (kan. 136). W ten sposób niezależnie od aktualnego miejsca pobytu powstaje między przełożonymi i odwrotnie relacja prawna wynikająca ze struktury Ludu Bożego<sup>20</sup>.

Regulacje dotyczące delegowania i subdelegowania władzy (kan. 131 § 1 i 3, kan. 133 § 1–2, kan. 135 § 3, kan. 137 § 1–4, kan. 138, kan. 139 § 1, kan. 140 § 1–3, kan. 141, kan. 142 § 1–2) oraz uzupełnienia przez Kościół wykonawczej władzy rządzenia (kan. 144 § 1–2) w szczególny sposób sprzyjają rozwiązywaniu problemów duszpasterstwa migrantów.

Kodeksowa dyspozycja ożywiania kontaktów i współpracy między biskupami diecezjalnym (kan. 431 § 1, kan. 434) pozwala „rozszerzyć obszar” wspólnego działania duszpasterskiego na rzecz migrantów. Spotkania biskupów różnych krajów pozwalają dostrzec aktualne problemy wynikające z migracji i podjąć wspólne działania zmierzające do ich rozwiązywania<sup>21</sup>. Współpraca biskupów w dziedzinie rozwiązywania problemów migracji przejawia kolegialną jedność i sprawia, że dobrze zarządzając własnym Kościołem jako częścią Kościoła powszechnego przyczyniają się skutecznie do dobra całego Mistycznego Ciała, które jest także ciałem Kościołów<sup>22</sup>.

Podjmując rozwiązanie problemu przynależności parafialnej migrantów Kodeks dowartościował zasadę personalną organizacji wspólnot kościelnych. Choć parafia personalna została uznana za drugorzędną w stosunku do parafii terytorialnej, to jednak pozwala erygować ją biskupowi diecezjalnemu własną powagą ilekroć uzna, że gwarantuje to bardziej skuteczne duszpasterstwo wiernych (kan. 515 § 2, kan. 518). Mogą być zatem ustanawiane wspólnoty duszpasterskie według kryterium odmiennego obywatelstwa, języka lub narodowości (kan. 372 § 2, kan. 383 § 2, kan. 518).

Kodeks Jana Pawła II swoimi przepisami dotyczącymi różnych dziedzin życia Kościoła tworzy klimat sprzyjający duszpasterstwu migrantów. Świadczy o tym: uproszczona procedura wyjazdu kapłanów do innych krajów

<sup>20</sup> M. Żurowski, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1984, s. 116.

<sup>21</sup> S. Tomasi, *La Chiesa in Europa di fronte agli immigrati*, w: Centro Studi Emigrazione – Roma, *Immigrati e religioni in Italia*, Roma 1994, s. 19.

<sup>22</sup> E. Corecco, *La presenza dei migranti nella Chiesa particolare: segno dell'immanenza reciproca fra Chiesa universale e particolare*, w: *Orizzonti pastorali oggi. Studi interdisciplinari sulla Mobilità Umana*, Città del Vaticano 1987<sup>2</sup>, s. 44–45.

(kan. 271) oraz ich inkardynacji w obcej diecezji (kan. 268–270), rozporządzenia pozwalające kapłanom „wszędzie” przepowiadać Słowo Boże (kan. 764) oraz możliwość otrzymania upoważnienia do słuchania spowiedzi wiernych na całym świecie (kan. 967 § 2) w ich ojczystym języku, polecenie zapoznawania alumnów w seminariach z potrzebami całego Kościoła (kan. 256 § 2) oraz nakaz zapewnienia specjalnego przygotowania językowo – kulturowo – duszpasterskiego kapłanom zamierzającym udać się do innego kraju (kan. 257 § 2). Przepisy Kodeksu pozwalające: spowiadać za pośrednictwem tłumacza (kan. 983 § 2, kan. 990), zawierać małżeństwo przez pełnomocnika (kan. 1104 § 1, kan. 1105 § 1–4) oraz przez tłumacza (kan. 1106), przesłuchiwać w sądzie przy pomocy zaprzysiężonego tłumacza (kan. 1471) ułatwiają pełnienie pasterskiej posługi wśród migrantów.

Omówione zasady duszpasterstwa migrantów będące odpowiedzią na pojawiające się problemy migracji nadają kształt organizacji duszpasterstwa „ludzi w drodze”.

## 2. Organizacja duszpasterstwa migrantów

Kościół obejmuje swą troską wiernych znajdujących się w szczególnych sytuacjach związanych ze zjawiskiem migracji przez rozwijanie odpowiednich metod i dostarczanie środków duszpasterskich dla rozwoju ich życia duchowego.

W duszpasterstwie migrantów zgodnie z obowiązującym prawem specjalnym oraz praktyką w Kościele istnieją struktury funkcjonujące na trzech płaszczynach organizacji kościelnej: uniwersalnej, krajowej i diecezjalnej<sup>23</sup>.

Kodeks nie wspomina wprost o uniwersalnej organizacji duszpasterstwa migrantów, gdyż strukturę i kompetencje Kurii Rzymskiej, przy pomocy której Papież załatwia sprawy Kościoła powszechnego określają przepisy specjalne (kan. 360).

Zatem uniwersalną strukturę duszpasterstwa migrantów określają postanowienia Kodeksu i Konstytucji Apostolskiej *Pastor bonus*<sup>24</sup> z 29 VI 1988 roku<sup>25</sup>. Jan Paweł II reorganizując Kurię Rzymską ustanowił Papieską Radę Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych (Pontificium Consilium de Spiritualibus Migrantium atque Itinerantium Cura) jako dykasterię niezależną od Kongregacji Biskupów, która zastąpiła dotychczasową Papieską Komisję Duszpasterstwa Migrantów i Podróżnych.

<sup>23</sup> J. B a k a l a r z, *Kodeks Prawa Kanonicznego a migranci*, Collectanea Theologica 56 (1986), fasc. III, s. 164.

<sup>24</sup> J a n P a w e ł I I, Konstytucja Apostolska *Pastor bonus* (odtąd: *Pastor bonus*), AAS 80: 1988, s. 841–912.

<sup>25</sup> G. H o l k e n b r i n k, *Die rechtlichen Strukturen für eine Migrantenpastoral. Eine rechtshistorische und rechtssystematische Untersuchung*, Vatikan 1995, s. 283.

Podstawowym celem Rady jest rozwijanie troski duszpasterskiej Kościoła w stosunku do tych, którzy zostali zmuszeni opuścić swoją ojczyznę lub w ogóle jej nie mają, a także studium zagadnień związanych z tą dziedziną<sup>26</sup>. Do zadań Rady Konstytucja zalicza przede wszystkim troskę o to, aby Kościoły partykularne roztoczyły opiekę duchową między innymi poprzez struktury duszpasterskie nad tymi, którzy dobrowolnie opuścili własny kraj lub zostali z niego wygnani, a także nad migrantami, koczującymi i wykonywującymi sztukę cyrkową<sup>27</sup>. Nadto zadaniem Rady jest troska o: ludzi morza<sup>28</sup>, służby lotnicze<sup>29</sup>, podróżujących dla odbycia studiów, podróżujących z motywów pobożności, podróżujących z motywów turystyczno-wypoczynkowych<sup>30</sup>. Zadaniem Rady jest również uwrażliwianie chrześcijan – zwłaszcza przez obchody Światowego Dnia Migrantów i Uchodźców – na potrzeby tych, którzy znaleźli się poza własną ojczyzną<sup>31</sup>.

Na płaszczyźnie krajowej sprawami duszpasterstwa migrantów zajmuje się konferencja biskupów, która zobowiązana jest do wypełniania „pewnych zadań pasterskich dla wiernych ich terytorium” (kan. 447). Wśród licznych zadań konferencji biskupów Kodeks wymienia inicjowanie i popieranie działań apostołskich w stosunku do osób przybywających z terenów misyjnych dla podjęcia pracy lub odbycia studiów, aby doznawały braterskiego przyjęcia i wsparcia (kan. 792).

Według Kodeksu podstawowym terenem i środowiskiem duszpasterstwa migrantów jest diecezja (kan. 383). Biskup diecezjalny wypełniając swoją pasterską posługę powinien się troszczyć o wszystkich wiernych powierzonych jego pieczy, bez względu na ich wiek, pozycję czy narodowość, zarówno o stałych mieszkańców, jak i o tych, którzy czasowo przebywają na jego terytorium, okazując apostołską troskę także wobec tych, którzy z racji warunków swego życia nie mogą wystarczająco korzystać ze zwyczajnej formy pasterzowania oraz wobec osób niepraktykujących (kan. 383 § 1). Biskup diecezjalny powinien uważać za powierzonych sobie w Panu nie ochrzczonych, ażeby i im zajaśniała miłość Chrystusa, której winien być świadkiem wobec wszystkich (kan. 383 § 4). Postanowienia Kodeksu inspirowane nową wizją eklezjologii, nową wizją Kościoła afirmują jego pasterską troskę i chrześcijańską miłość względem osób innych religii<sup>32</sup>, a jednocześnie dla rozwiązania problemów opieki nad migrantami w diecezji przewidują możliwość ustanowienia specjalnego wikariusza biskupiego dla

<sup>26</sup> *Pastor bonus*, nr 149.

<sup>27</sup> *Pastor bonus*, nr 150 §1.

<sup>28</sup> *Pastor bonus*, nr 150 §2.

<sup>29</sup> *Pastor bonus*, nr 150 §3.

<sup>30</sup> *Pastor bonus*, nr 151.

<sup>31</sup> *Pastor bonus*, nr 150 § 4.

<sup>32</sup> P. T. M i c h e l, *La Chiesa e gli immigrati di altre religioni*, w: *Orizzonti pastorali oggi. Studi interdisciplinari sulla Mobilità Umana*, Città del Vaticano 1987<sup>2</sup>, s. 185.

wiernych innego obrządku, języka lub narodowości (kan. 383 § 2, 476), który ma podobne zadania i uprawnienia jak wikariusz generalny w diecezji.

Przy zaistnieniu szczególnych okoliczności Kodeks dopuszcza tworzenie diecezji personalnych dla wiernych innego obrządku lub nawet „innej podobnej racji” (kan. 372 § 2). Komentatorzy tego tekstu sugerują możliwość zakładania diecezji personalnych również dla wiernych odrębnej narodowości i języka<sup>33</sup>.

Pojawiają się również głosy, iż utworzenie prałatury personalnej dla migrantów poszczególnych etni może przyczynić się do skuteczniejszej opieki duszpasterskiej nad ludźmi w drodze<sup>34</sup>. Kanony 294–297 określają ogólny model prałatur personalnych, jednak jak do tej pory Stolica Apostolska nie utworzyła takiej jednostki organizacyjnej dla migrantów, zatem w tym przypadku pozostają one w sferze możliwości.

Kodeks najwięcej miejsca poświęca podstawowym formom organizacji duszpasterstwa migrantów jakimi są parafie. Proboszcz parafii terytorialnej ma za zadanie opiekowanie się wszystkimi wiernymi, a w szczególności sposób również przybyszami i migrantami (kan. 529 § 1). Ilekroć wydaje się to konieczne lub pożyteczne dla właściwego wypełnienia pasterskiej posługi w parafii, można przydzielić proboszczowi jednego lub kilku wikariuszy parafialnych, którzy będąc współpracownikami proboszcza uczestniczą w jego trosce i pod jego władzą wykonują dzieło pasterskiej posługi w odniesieniu do całej parafii lub określonej jej części, lub w odniesieniu do określonego zespołu wiernych parafii lub oznaczonej posługi równocześnie w kilku parafiach (kan. 545 § 1–2).

Parafia personalna dla migrantów może przyjąć formę parafii obrzędowej, językowej czy narodowościowej (kan. 518). Prawodawca sprzyja powstawaniu tego rodzaju parafii, a proboszczów personalnych uważa za pełnoprawnych pasterzy powierzonych sobie wiernych (kan. 515 § 2, kan. 1100).

Proboszcz parafii personalnej jest pasterzem własnym powierzonej mu parafii, sprawującym opiekę duszpasterską nad zleconą sobie wspólnotą, z upoważnienia biskupa diecezjalnego, do współpracy z którym w posłudze Chrystusa jest powołany, wykonującym dla tej wspólnoty misję nauczania, uświęcania i rządzenia, przy współpracy także innych prezbiterów i diakonów oraz przy pomocy wiernych świeckich, zgodnie z przepisami prawa (kan. 519).

Wśród innych sposobów zapewnienia opieki migrantom istnieje możliwość powierzenie pieczy pasterskiej nad parafię lub kilkoma parafiami równocześnie kilku kapłanom solidarnie, jednak z zachowaniem normy, że jeden z nich będzie kierował pasterzowaniem, a więc wspólnie pode-

<sup>33</sup> B a k a l a r z, Kodeks..., dz. cyt., s. 165.

<sup>34</sup> Zob. J. K r u k o w s k i, *Potrzeba ustanowienia prałatury personalnej dla Polonii*, Studia Polonijne, t. 15, Lublin 1993, s. 145–150.

jmowanym działaniem jako moderator, będąc za nie odpowiedzialnym wobec biskupa (kan. 517 § 1). W sytuacji braku kapłanów biskup diecezjalny może dopuścić diakona albo jakąś inną osobę nie mającą święceń kapłańskich, albo jakąś wspólnotę osób do współdziałania w trosce o pasterzowanie parafią pod przewodnictwem jakiegoś kapłana, który by posiadając władzę i uprawnienia proboszczowskie, kierował parafią (kan. 517 § 2). To rozwiązanie praktykowane wcześniej nim zostało zaproponowane przez Kodeks pozwalało rozwiązywać problemy i wydaje się być bardzo interesujące na polu duszpasterstwa migrantów<sup>35</sup>.

Uwzględniając fakt, że nie wszystkie grupy migrantów mogą być erygowane jako parafie Kodeks poleca biskupowi diecezjalnemu zapewnić opiekę tym wiernym w „inny sposób” (kan. 516 § 2). To nadzwyczajne rozwiązanie kryje się w postanowieniu: „dla migrantów, wygnańców, uchodźców, koczowników i podróżujących statkami, należy ustanowić, w miarę możliwości, kapelanów” (kan. 568).

W Kodeksie Jana Pawła zamieszczono normy prawne dotyczące kapelanów, wśród których wymienieni są również kapelani migrantów i ludzi podróżujących (kan. 568). Kan. 564 podaje, że kapelanem jest kapłan, „któremu powierza się stałą troskę pasterską”, czyli urząd duszpasterski w określonej wspólnotie wiernych. Urząd ten może być zróżnicowany przez prawodawstwo specjalne lub partykularne i stosownie do postanowień tego prawa kapelan migrantów może otrzymać pełną władzę pasterską na wzór władzy proboszczowskiej lub tylko częściową (kan. 564). Zakres kompetencji kapelana migrantów zależy od rodzaju powierzonej mu placówki duszpasterskiej o czym decyduje biskup diecezjalny ustanawiając jedną z następujących form duszpasterstwa: parafię personalną, misję duszpasterską, misję zwykłą zwana kapelanią, urząd wikariusza parafialnego (kan. 545 § 2) lub jeszcze inną instytucję opiekującą się migrantami. Trzonem uprawnień misjonarza migrantów są funkcje pastoralne przysługujące proboszczowi, który jest uprzywilejowanym pasterzem podstawowych wspólnot kościelnych<sup>36</sup>. W tym przypadku misjonarzowi migrantów będącemu proboszczem parafii personalnej, zostało specjalnie powierzone: udzielanie chrztu; udzielanie sakramentu bierzmowania osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci, zgodnie z przepisem kan. 883, n. 3; udzielanie Wiatyku i namaszczenia chorych, z zachowaniem przepisu kan. 1003, §§2 i 3, a także udzielanie apostolskiego błogosławieństwa; asystowanie przy zawieraniu małżeństw i błogosławieniu małżeństw; odprowadzanie pogrzebów; święcenie źródła chrzcielnego w okresie wielkanocnym, prowadzenie procesji

<sup>35</sup> A. Benlloch Poveda, *La nuova legislazione canonica sulla mobilità sociale, w: Migrazioni e diritto ecclesiale. La pastorale della mobilità umana nel nuovo Codice di diritto canonico*, Padova 1992, s. 15.

<sup>36</sup> J. Bakalarz, *Misjonarz migrantów w prawodawstwie powszechnym Kościoła*, Poznań 1992, s. 175.

poza kościołem oraz dokonywanie uroczysty poświęceń poza kościołem; bardziej uroczyste sprawowanie Eucharystii w niedziele i świętą (kan. 530).

Kapelan powinien być wyposażony we wszystkie uprawnienia, których wymaga właściwe sprawowanie troski pasterskiej. Oprócz tego, co przynajmniej kapelanowi prawo partykularne lub specjalna delegacja, posiada on na mocy urzędu władzę: spowiadania powierzonych jego pieczy, głoszenia im słowa Bożego, udzielania Wiatyku i namaszczenia chorych oraz sakramentu bierzmowania tym, którzy znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci (kan. 566 § 1). Nadto kan. 566 § 2 w szpitalach, więzieniach i podczas podróży morskiej daje kapelanowi władzę, którą może wykonywać tylko w tych miejscach, rozgrzeszania z cenzur wiążących mocą samego prawa, ale nie zarezerwowanych i nie zdeklarowanych z zachowaniem przepisu kan. 976 mówiącego, że każdy kapłan, chociaż nie ma upoważnienia do spowiadania ważnie i godziwie rozgrzesza jakichkolwiek penitentów znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci z wszelkich cenzur i grzechów, nawet gdy jest obecny kapłan upoważniony.

Kapelani migrantów posiadają również uprawnienia przyznane im jeszcze przed promulgacją Kodeksu Jana Pawła, które nadal zachowują swoją moc (por. kan. 6 §1–2)<sup>37</sup>. Stolica Apostolska wydała dekret „Pro materna” udzielający specjalnych uprawnień i przywilejów kapelanom i wiernym należącym do różnych sektorów ludzi wędrujących<sup>38</sup>. Kapelani „ludzi wędrujących” na cały czas wypełniania obowiązków ze względu na pożytek wiernych powierzonych ich pieczy, z zachowaniem odpowiednich przepisów prawa kanonicznego otrzymali siedem specjalnych uprawnień. W dni powszednie, ze słusznej przyczyny i jeśli wymaga tego racja duszpasterska, mogą odprawić dwie msze św., natomiast trzy msze św. w niedziele i święta obowiązujące<sup>39</sup>. W Wielki Czwartek w godzinach wieczornych odprawienia mszy św. „in Coena Domini”, kiedy zaś tego wymagają względy duszpasterskie – do odprawienia drugiej mszy św. w tym dniu w kościołach i oratoriach, w razie konieczności w godzinach porannych, lecz jedynie dla wiernych, którzy w żaden sposób nie mogą uczestniczyć we mszy św. wieczornej<sup>40</sup>. Podczas mszy św. odprawianych pod gołym niebem, na pokładzie statku albo samolotu, zamiast świec mogą używać lamp elektrycznych, jeśli nie ma świec lub jeśli nie mogą być one użyte<sup>41</sup>. Mogą przechowywać Najświętszy Sakrament na statkach, w przyczepach mieszkalnych, jednak w miejscu bezpiecznym i godnym, z zachowaniem ostrożności oraz przepisów od-

<sup>37</sup> Por. E. Szt a f r o w s k i, *Ustawodawstwo Jana Pawła II*, Prawo Kanoniczne 32 (1989) nr 1–2, s. 16.

<sup>38</sup> Papieska Komisja dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów, Dekret *Pro materna* z 19 III 1982 r., AAS 74: 1982, s. 742–745.

<sup>39</sup> Dekret *Pro materna*, I nr 1; por. kan. 905 § 1–2.

<sup>40</sup> Dekret *Pro materna*, I nr 2.

<sup>41</sup> Dekret *Pro materna*, I nr 3.

noszących się do wiecznej lampki, konieczna jest jednak osoba, która będzie miała nad nim pieczę<sup>42</sup>. Kapelani migrantów są upoważnieni do słuchania w jakimkolwiek miejscu spowiedzi wiernych, powierzonych ich opiece<sup>43</sup>. Mają również prawo rozgrzeszania in foro sacramentali powierzonych ich opiece wiernych z cenzur latae sententiae nie zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej, z zachowaniem obowiązujących przepisów prawa kanonicznego<sup>44</sup>. Dekret „Pro materna” uprawnia kapelanów „ludzi w drodze” do udzielania powierzonym sobie wiernym sakramentu Bierzmowania, jeśli ci są doń należycie przygotowani i dysponowani<sup>45</sup>, jednak pielgrzymów mogą bierzmować tylko w niebezpieczeństwie śmierci<sup>46</sup>. Kodeks Prawa Kanonicznego stojąc na straży zakresu kompetencji prezbitera szafarza bierzmowania zawiera dyspozycję: „Prezbiter, który posiada to uprawnienie, powinien z niego korzystać w odniesieniu do tych, na korzyść których zostało mu udzielone” (kan. 885 § 2). Z ważnej przyczyny w poszczególnych przypadkach Kodeks pozwala biskupowi oraz prezbiterowi, który na mocy prawa lub szczególnego udzielania kompetentnej władzy otrzymał upoważnienie do bierzmowania, dobrać sobie prezbiterów, aby razem z nim udzielali tego sakramentu. (kan. 884 § 2).

Udzielone ze szczególnej życzliwości papieskiej uprawnienia kapelani poszczególnych sektorów duszpasterstwa ludzi w drodze mogą wykonywać w czasie trwania swego urzędu w odniesieniu do wiernych powierzonych ich opiece z zachowaniem innych przepisów liturgicznych i kanonicznych. Wspomniane i określone w dekrecie „Pro materna” uprawnienia kapelani posiadają z mocy samego prawa (ipso iure) i na stałe<sup>47</sup>. Mogą je oni delegować swym prawnym zastępcom<sup>48</sup>.

### Zakończenie

Podsumowując należy stwierdzić, że Kodeks Jana Pawła II dużo miejsca poświęcił problemom współczesnej migracji. Jako podstawowy zbiór praw Kościoła zawiera jedynie prawo powszechne, zwyczajne i respektując zasadę pomocniczości szczegółowe dziedziny życia Kościoła pozostawia regulacjom prawa specjalnego. W Kodeksie wyróżniamy trzy wielkie tematy związane ze zjawiskiem migracji: troskę o ochronę praw migrantów, dostosowanie zasad duszpasterstwa migrantów do aktualnej sytuacji oraz reorganizację tegoż

<sup>42</sup> Dekret *Pro materna* I nr 4; por. kan. 934–935, kan. 940.

<sup>43</sup> Dekret *Pro materna*, I nr 5; por. kan. 566 § 1, kan. 964 § 1–3.

<sup>44</sup> Dekret *Pro materna*, I nr 6; por. kan. 566 § 2, 1357 § 1–3, 1358 § 1–2.

<sup>45</sup> Dekret *Pro materna*, I nr 7; por. kan. 882–885.

<sup>46</sup> Dekret *Pro materna*, I nr 7; por. kan. 883 nr 3.

<sup>47</sup> Por. J. B a k a l a r z, *Dokumenty normatywne Papieskiej Komisji dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów*, Studia Polonijne, t. 8, Lublin 1984, s. 11.

<sup>48</sup> Dekret *Pro materna* I nr 8.



duszpasterstwa. Nowy Kodeks zabezpieczył migrantom pełnoprawny status wiernych w Kościele na równi z wszystkimi Jego członkami. W poszczególnych kanonach można odczytać dążenie Prawodawcy do zintegrowania migrantów w życiu poszczególnego kościoła partykularnego, jednak z poszanowaniem i zachowaniem ich specyfiki etniczno-kulturowej. Kodeks dowartościował duszpasterstwo migrantów, które uzyskało prawo obywatelstwa w podstawowym zbiorze prawa kościelnego. Zakładając zaś dynamikę prawa kodyfikacja Jana Pawła wydaje się być solidnym fundamentem prawnym na przyszłość.

### I problemi della migrazione nel Codice di Giovanni Paolo II

Il Codice di Giovanni Paolo II si distingue per il suo carattere pastorale. Il suo scopo principale consiste nella realizzazione, al modo suo, della missione salvifica della Chiesa.

Nel Codice la persona ci viene presentata in modo seguente: *dimorante (advena)* – nel luogo in cui ha il quasi-domicilio; *forestiero (peregrinus)* – se si trova fuori del domicilio e del quasi-domicilio che ancora ritiene; *girovago (vagus)* – se non ha in alcun luogo il domicilio o il quasi-domicilio (can. 100). Vengono usati anche gli altri concetti che vogliono rilevare la multiforme situazione umana di *essere in cammino*.

Il Codice di Diritto Canonico del 1983 non presuppone di presentare dei precetti particolari e ben sistemati in campo della pastorale dei migranti. In questo Documento troviamo soltanto le regole universali e ordinari che esigono una esplicazione e specificazione dentro la legge speciale. Il Codice quindi ci offre solo la base per i chiarificazioni ulteriori che competono alla legislatura più specifica. Così si impone come lo strumento che sollecita costantemente la nostra sensibilità ai problemi della migrazione e ai diritti dei singoli migranti. Il Codice espone simultaneamente i principi che sono stati recentemente riesaminati in vista della mobilità umana.

Quest' insieme dei fatti fa percepire il nuovo Codice di Diritto Canonico come il Documento Ecclesiale in cui la pastorale dei migranti ha ottenuto il suo posto ben preciso e rilevante. Così è stata formulata e garantita la base solida per i futuri soluzioni giuridici in questo campo.